

A gyorsuló idő és a gyermek

Marx György cikkének visszhangja, a körülötte kialakult viták állásfoglalásai azt mutatják, hogy előbb-utóbb tanúi leszünk az oktatási módszerek megváltozásának. De addig is kellene néhány laboratórium vagy talán még találójban: műhely, ahol mester és tanítvány szabadon, az önkéntesség elve alapján dolgozhat, ahol van kutatási kíváncsiság és kutatási lehetőség, megfigyelésre, gondolkodásra, cselekvésre való alkalom. Nos, mindezek a feltételek *már most* megtalálhatók a legkisebb gyermekkönyvtárban is. Ott, ahol teljes rendben sorakozik az egyre sokasodó ismeretanyag, és jelen van a hozzájuk elvezető, az irodalom feltárását segítő személy is.

Aki figyelte egy mai gyermekkönyvtár munkáját, feltétlenül észrevette annak rohamos fejlődését. A kölcsönző tevékenység mellett egyre nagyobb szerepet kap benne a kézikönyvek helyes, hozzáértő kezelésére való nevelés. A könyvtáros olvasói kezébe adja a folyóiratokat, felhívja figyelmüket az érdekes, aktuális cikkekre, tanulmányokra. Iskolák pedagógusai, szakkörök vezetői küldik a gyermekeket kutatási feladatok elvégzésére a könyvtárba. Sokan, leginkább a szülők mégis úgy vélik, hogy az ilyenek még jobban megterhelik a gyermekeket. Tapasztalataink azonban azt mutatják, hogy a könyvtárak légköre, a szabad mozgási lehetőség nem fárasztja őket, a kisebb csoportokban végzett kutatási munka tetszik a gyermekolvasóknak.

Amit itt leírtam, a könyvtárosok számára nem újság. Van azonban néhány gondolat, amelyet feltétlenül el kell mondanom, már csak azért is, hogy tudjam, helyes úton járok-e, elérhetek-e így eredményt? Kísérletezni szeretnék. Egyénileg és kisebb csoportokkal, kölcsönzés, helybenolvasás közben, húsz, huszonöt gyerekekkel, meghatározott napokon, csoportos foglalkozás keretében. Ezekben a létszám nagyjából azonos lenne. Azt szeretném elérni, hogy felváltva minél több, önként jelentkező gyermek vehessen részt foglalkozásainkon. Elsősorban azok, akik otthoni körülményeik folytán hátrányos helyzetben vannak, és nagyobb segítségre lenne szükségük.

Célul tűzném ki, hogy a lexikális adathalmazt váltsa fel a gondolkodási, kutatási, keresési készség, amelyet az a felismerés indokol, hogy már az általános iskolák I–II. osztályos tanulói is képesek — megfelelő módszerek esetén — a matematikai, logikus gondolkodás elsajátítására.

Az egyszerűtől akarok elindulni, kezdeném tehát az ABC-nél. Nem is olyan egyszerű, mint ahogyan az ember hinné, mert a betűket elhadarni könnyű, a betűrendes kézikönyvekben való keresés már sokkal nehezebb. Márpedig a gyors megtalálással értékes perceket nyerhetünk a téma tanulmányozásához. A betűrend gyakorlatához igen jók az indexek. A nagyobb gyermekek nagyszerűen használhatják

az atlaszok, almanachok, enciklopédiák, sőt a verseskötetek név- és tárgymutatóit is. De ne maradjanak ki a legkisebbek sem. Simon-Csapody: Kis növényhatározójának izes magyar növénynevei, mint például a porcsinkeserűfű, melyet néhány perces böngészés után felfedezünk a pongyolapityang és a posványság között, nyelvgyötrő szavak, de éppen ezért figyelmes olvasást kívánnak. Közben nagyokat nevetünk a nyelvbotlásokon, furcsa szavakon. Csak nyelv- és nem gyermekgyötrés ez, mert szívesen versenyeznek, keresnek és ujjongnak, ha sikerül megtalálni a keresett nevet. A betűgyakorlás után megkereshetjük a növény színes képét, a szöveget, az index-számok segítségével. Kicsiknél jól használható még Brehm: Az állatok világa, Ákos Károly: Isme-

A csillaghegyi Szabó Ervin Könyvtár gyermekrészele
(MTI Fotó — Patkó Klára felv.)

retlen világ, az állatok, továbbá a gyermekenciklopédiák kötetei. Olyan művek tehát, melyekben sok a kép, vagy érdekes a szöveg. Mert feltétlenül el kell kalandoznunk a természet világába, de nem úgy, hogy a könyvtáros mesél.

Meg kell tanítani a gyermekeket kérdezni. Ez a látszólag szintén egyszerű feladat valójában igen nehéz. A gyerek szívesen és sokat kérdez, de sokszor nem a kellő időben, helyen és személytől. Akkor kérdez, amikor kíváncsi. Ha betűjátékunk segítségével eljutunk történetesen egy általunk jól ismert állat, növény képéhez, szövegéhez, legyen az pl. a kutya vagy a gyermekláncfű, nem, vagy csak igen keveset tud róla kérdezni, hisz nagyjából ismeri, az ismeretlen jobban érdekli a gyermeket. Ilyenkor — főleg kezdetben — mechanikus, játékos csengésű kérdéseket adnék a szájukba: pl. kicsoda? micsoda? merre van hazája? mit eszik? mit iszik? hol alszik? stb. A tanítvány kérdez, a mester felel, röviden, majdnem tömönatokban, mindig a könyvből. Mert a tulajdonképpeni mester a könyv, a könyvtáros csak tolmács, aki irányít, a lényegre rámutat. Nagyon csalódnék, ha néhány változatos témán végzett gyakorlás után nem kapnék érdekes kérdéseket. Nem a szórszálhasogató, skolasztikus módszerek felújítását akarom, hanem kérdés-felelet játékot szeretnék. Nem iskolát, hiszen itt a gyermek vizsgáztatja a könyvet, a könyvtáros „dobja be” néha a *miért* kérdést, hogy a frissen szerzett információk birtokában gondolkodásra is készítse olvasóit. A mesék világából sem akarom erőszakkal kiragadni őket. A nyolcéves gyermek már tud különbséget tenni mese és valóság között, nem lesz hűtlen a tállos paripához sem csupán azért, mert megtudta, mitől csíkos a zebra.

Az alapfokú kutatási és rendszerezőkészség fejlesztéséhez jó motor a kicsik gyűjtőgötyűje. Apró cédulákra tárgyszóként nevek, állatok, tárgyak, eszközök kerülnek, majd a meséskönyvek tartalomjegyzékében keressük azokat. János, medve, kendő, asztal, malom stb. számos mesében szerepel. Ekként a csoportos foglalkozásokon a figyelem előterébe a könyvek tartalomjegyzéke kerül, a feladat koncentrátságot igényel. Ez a cédulázás éppen olyan értékű, mint a nagyok jegyzetelése. Végül raskogatni, rendszerezni lehet a kiszedett könyveket, majd szoros betűrendben visszarakni.

Mindez leírva száraznak és merevnek tűnhet, a valóságban azonban színes, változatos, gyorsan pergő foglalkozásokra gondolok. Abody Béla írja: „...el kellene kapni a lényeg és a játék dialektikáját...” — ez pedig gyermekek között gyakran sikerül. A könyvtárlátogatás nem kötelező, a gyermeket minden érdekli, szeret játszani, sóvárogja a vele való foglalkozást.

Úgy tűnik, mintha nyitott kapukat döngölnék. Olvasószolgálati munkát eddig is végeztünk, végünk ezután is. Játékos vetélkedőket is rendeztünk. Az olvasószolgálat során egy vagy több művet ismertettünk. Új foglalkozásaimon azonban *maga a könyv lenne a téma*, egyedi és általános tulajdonságaival. Rávilágítani az azonosságokra, különbségekre, a könyv hasznára, használhatóságára. Ha műhelynek neveztem a könyvtárat, akkor a könyv benne *a szerszám*.

Felvetődhet a kérdés, hol marad a szórakozás, a szépirodalom. Ebben a műhelyben csak dolgozni lehet?

A gyakorláshoz változatos témájú műveket használunk. Mindig eljutunk a mű tartalmához, de csak annyira ideig, amíg az a gyermekeket érdekli. Ismereteket szerzenek, de sokat el is felejtenek. A sok gyakorlás a hozzájuk vezető utat teszi ismertté.

Természetesen nem csupán a kicsikkel akarok foglalkozni. Az elv a nagyoknál is azonos, számukra nehezebbek, összetettebbek a feladatok, de gyorsabban is érjük el a célt. Közülük kerülnek ki műhelyünk famulusai, akik helybenolvasás közben a kicsikkel foglalkozhatnak.

Gondolatokat írtam le, nem gyakorlati módszereket akartam ismertetni. A célt, a feladatot kell tisztán látnunk, cselekedni mindenki legjobban saját egyénisége, elgondolásai, ötletei segítségével cselekedhet. Szeretnénk versenyt futni a gyorsuló idővel, de nincs hét mérföldet lépő varázscsizmánk, hogy a gyermekek lábára húzzuk. Araszolgatásra pedig nincs idő. A gyerekcipőbe bújtatott láb kezdetben botladozik, azután egyre biztosabban lépeget. Jární, sőt szaladni is előbb-utóbb mindenki megtanul. De versenyt futni csak tervszerű edzés után lehet.

C s á s z á r A n t a l n é

Régi könyveket és régi barátokat nagyon meg kell becsülni.

Nicolas Sebastian Roch de Chamfort
1741—1794